إِنَّ مِنَ الشِّعْرِ حِكْمَةً

ޢުމަރު ޚައްޔާމުގެ ރުބާޢިއްޔާތު

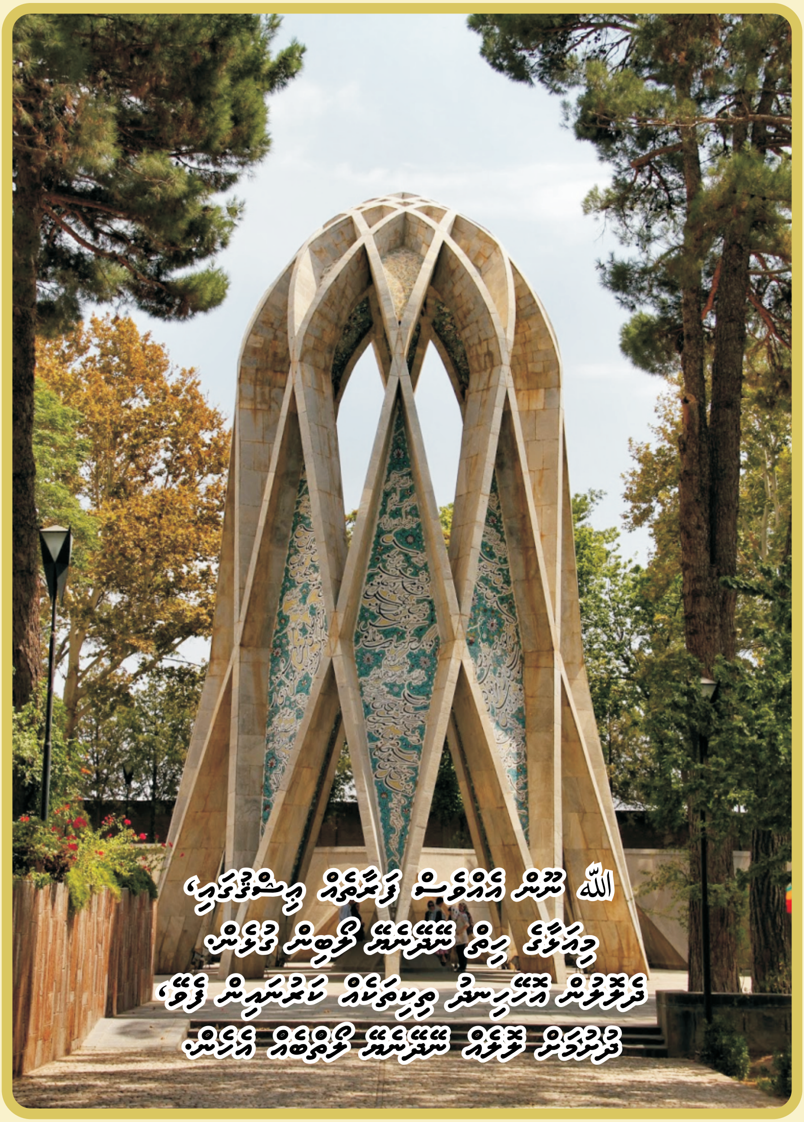

ޢަބްދުލްމުޖީދު ޙަސަން

އުމަރު ހައްޔާމުގެ ރުބާޢިއްޔާތު

ތަރުޖަމާ: އަބްދުލްމުއީދު ހަސަން

ފޮތް ޝާއިޢުކުރުމާބެހޭ މަޢުލޫމާތު:

- ފޮތް ޝާއިޢުކުރިކަމުގެ ސެޓްފިކެޓްގެ ނަންބަރު: 178-LBK-2017/121
- ފޮތް ޝާއިޢުކުރި ތާރީޚު: 16 ޛުލްޤަޢިދާ 1438 ހ. 8 އޯގަސްޓް 2017 މ.
- ފޮތުގެ ބާވަތް: ޅެން (ތަރުޖަމާ)
- ފޮތް ކްލެސިފައިކުރެވުނު އުމުރުފުރާ: +12
- އައި.އެސް.ބީ.އެން: 978-99915-77-67-8

ތަޚުޞީޞް:

މި ފޮތް ތަޚުޞީޞްކޮށްފައިވަނީ، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކުރީގެ ފުންނާބުއުސް ޅެންވެރިންނަށެވެ. ބަނޑޭރި ހަސަންމަނިކުފާނާއި، ހުސް އަލީ ދީދީ އާއި، ޢަލާއުއްދީނާއި، ސަލާހުއްދީނާއި، ޢަލީފުޅު ދީދީ އާއި، އިބްރާހީމް ޝިހާބް ފަދަ ދިވެހި ޅެންވެރިކަމުގެ އާފާޤުގައި ވިދާލި ތަރިތަކެކެވެ. މާތް الله އެ އެންމެ ބޭފުޅުންނަށް ސުވަރުގޭގެ މަތިވެރި ނިޢުމަތްތައް މިންވަރުކުރައްވާނިދޭވެ! އާމީން!

ލައިބްރަރީގެ ބާރުކޯޑް:

ހުށަހެޅުން

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ للهِ رَبِّ ٱلعَالَمِيْن، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى أَشْرَفِ ٱلأَنْبِيَاءِ وَالْمُرْسَلِيْن، وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِيْن.

އެއްދުވަހަކު، އަރަބި ޅެންބައިތެއްގެ މާނަ އޮޅުންފިލުވައިދެއްވާތޯ އުސްތާޛަކަށް ދަންނަވާލީމެވެ. އެދުވަހު އުސްތާޛު ވިދާޅުވީ އެއީ ކިޔަވާދިންނަން އެނގެންޖެހޭ އެއްޗެއް ނޫންކަމަށެވެ. އެއާއެކު ޝައުޤުވެރިކަން އުފެދުނީ އުސްތާޛު ދެއްވި އެ ޖަވާބުންނެވެ. ފަހުން އަނގަބުން ގޮތުގައި އެއީ، ޕާރިސީ ޝާޢިރެއްގެ ތަރުޖަމާގެ ތަރުޖަމާ ބައިތުގެ ސަތުރުވެ. ޢުމަރު ޚައްޔާމުގެ ރުބާޢިއްޔާތާ ހަމައަށް ދެލިޔެ އާދޭ އަސަރުގަދައެވެ. 1985 ވަނަ އަހަރުއްސުރެ، އެއާ އެއްގޮތަށް ޅެންބައިތުތައް ޖަމާކުރީމެވެ. އެއާބެހޭ މަޢުލޫމާތު ހޯދީމެވެ. އެންމެ އަލިކަމެއް ލިބުނީ، 1990 ގެ ތެރޭގައި ހަޖަރުގެ ހިސްތުއްދާރިޔާގެ ކުތުބުޚާނާއިންނެވެ.

އުމަރު ހައްޔާމަކީ، މުސްލިމު އިލްމުވެރިންގެ ތެރެއިން ފުންނާބުއްސު އާލިމެއް ކަން އެނގުނީ ކިޔެވުމުން ބޭނުން ރުބާޢިއްޔާތާދު ސަރާމަކުރަންފެށީމެވެ. ރުބާޢިއްޔާތުގެ އިނގިރޭސިތަރުޖަމާ ތަރުޖަމާކުރަންފެށީމެވެ. އޭގެ މާނައެއް އޮޅުންފިލުވާ އެއާބެހޭ ގޮތުން ލިޔުމުގައި ކުޑަކުޑަ ހިތަށްއެރީމެވެ. އަދި

ރުބާޢިއްޔާތުގެ ކޮޕީތައް ހޯދުމަށްޓަކައި ބޮޑްލީއާރަތަކާއި، ކުތުބުޚާނާތަކާއި، ކޮމަހުރަޖު ތަކާގައި އަޑުފާހަގަކޮށްލައިފިއެވެ.

އަހަރުތަކެއް ފާއިތުވެގެންދިޔައިރު، ރުބާޢިއްޔާތުގެ އެތައް ކޮޕީއެއް ހާސިލުވިއެވެ. އެންމެ މުހިންމު ރުބާޢިއްޔާތު ކޮޕީ ލިޔުނީ، މިސްރުގެ ޤާހިރާގައި އޮތް ކޮޕީ ވައުރަޖަކުންނެވެ. އެ ކޮޕީގައި ތިރީސް ބަހަކަށް ތަރުޖަމާކުރެވިފައިވާ ރުބާޢިއްޔާތުގެ ތިރީސް ތަރުޖަމާ ވެއެވެ.

އެންމެ އަސަރުގަދަ އެއް ރުބާޢިއްޔާތު ކަމަށް ގަބޫލުކުރެވޭ، ފިޓްޒްޖެރަލްޑުގެ ތަރުޖަމާއެވެ. އެކޮޕީގެ ތަޖުރިބާގައިޖެހި، ރުބާޢިއްޔާތުން ސަލާމަތްވެފައިވާ ބައިތު ދިރުވިބަރަން ތަރުޖަމާކުރިއެވެ. އާދު އަލްމަސްޢޫދު ހުރި މިސްރުގެ ވަޒީރުންގެއެވެ. 2001 ވަނަ އަހަރު ރަސްމީކަން އާދިވުމުން، އެ ތަރުޖަމާ، ބައެއް އިނގިރޭސިންނަށް ތަރުކާއި ހިތާމަ ހަމަވިއެވެ. އަލުގައި ފިސޮރުނު ކޮޕީގައި އެދީ ދިރުވި ދުޖަމަރާ ދެކޭ ތަރުޖަމާއެއް ނުކުތެވެ. އެއްސަރަހައްދުން އެ ތަރުޖަމާ އެއްކަލާމީކާކަށް އެއްސަރަ ތަރުޖަމާއެއްގެ މަސައްކަތް ފެށިއެވެ.

މި ކޮޕީގައި މިވަނީ، ފަރުން ކުރި ތަރުޖަމާއެކެވެ. މީގައި ވާނީ ރުބާޢިއްޔާތުގެ އެތައް ތަރުޖަމާއެއްގެ ހާސިލު ނަތީޖާއެވެ. ވަކި ކޮޕީއެއްގައިވާ ރުބާޢިއްޔާތުގެ ތަރުޖަމާއެއް ނޫނެވެ. ފިރަނާޖާގައި ކުރި މި ތަރުޖަމާއަކީ، 12 އަހަރުން މަތީގެ

ހުރިހައި ޢުމުރުފުރައަކާ މުނާސިބުވާން އެއްޗެއް ކަމަށް އުނގަންނައިދެއެވެ. ރުބާޢިއްޔާތުގައިވާ ދިރުމަށް ސަލާމަތާ ނުގެވޭ ޢިބާރާތްތަކާއި ޚަޔާލުތަކެއް މި ތަރުޖަމާކުރައި ހިމަނާފައެއް ނުވާނެއެވެ. ނަމަވެސް ރުބާޢިއްޔާތުގެ ރޫޙާއި އޭގައިވާ ފުން މާނަތައް ހިމަނާފައިވާނެއެވެ. އަދިގަނޑެއް އެނގިފައިވާ ގޮތުގައި، ދުނިޔާގެ އެހެން ބަސްބަހަށް ވެސް ރުބާޢިއްޔާތު ތަރުޖަމާކުރެވިފައިވަނީ އެ ބަސްބަހުގެ ސަލާމަތުގެ އިތުރުގެ ތަރުތީބުގައި، މި ގާތުގުންނެވެ.

ޔާރަބީ ނަބިއްޔާ ޞައްލަ الله ޢަލައިހި ވަސައްލަމަ ޙަދީޘްކުރެއްވިފައި ވެއެވެ.

(إِنَّ مِنَ الشِّعْرِ حِكْمَةً) ރިވާކުރެއްވީ: ބުޚާރީ.

މާނައީ، "ހަމަކަށަވަރުން ގެއެއް ޝިޢުރުން ޙިކުމަތް ވެއެވެ."

ރުބާޢިއްޔާތުގެ މި ތަރުޖަމާއަކީ، މި ޙަދީޘްފުޅުގައި ބަޔާންކުރައްވާފައިވާ ފަދަ ޙިކުމަތުގެ ގެތަކެއް ވެއްޖެނަމަ މަގުބޫލު ޙާޞިލުވީއެވެ.

2 ޖުލައި 2017

ޢަބްދުލްމުޖީދު ޙަސަން

.1

ތޯއްގެއް ފަނާކޮށްލައިފިން ތަރިތައް އުޅެން،
ތޯއްގެއް ފަދައިން އިއްވާލަމުން އަނދިރީ ތޮރުން:
"ހޭލާށް ފަޖުރަށް ސޫރިޔާ ރޭގަނޑު ނިދިން."
ވަރުގެން ހިނގައްޖެ ބީރުހުން ހިޔެރި ތޮރުން.

.2

އައި ނަލަ ފަތިސް ފާއިތުވެގެން ދިއުމުގެ ކުރިން،
ބާނަމު ތެރޭން އިވުނު ނިދާއެއް ހަޅުއަޑުން:
"އަޅުކަން ކުރަން ތެދުވާނެ މިސްކިތް ތަށްމަތިން."
ފަހު، ޝާއްވާރު ހިތް އެދިވަނީ ފާހަގަ ލޮބުވުން؟

.3

ކުކުޅާ ފަތިސް އިޢުލާންކުރަން އަންގައިލިން:
"މުހަރަމު ބަހާލެގެ ގާއަތުގެ ދިމިލާވަނީ،
މާޒީވެގެންދާ ތަން އަނބުރި ނުވާ އާދެން،
އާ ދުވަހަކަށް އާ އަލިކަމެއް އަތުވެއްޖެ."

.4

ނިޢްމަތު އީދާ މީ ނަސީބުގެ ދަނޑުވަޅާ،

ވައިރޯޅިތައް ހިތްފަހިވާދާ ގޮހިލަވައިފިއޯ،

ޝަބްނަމްތިލިން މާތައް މިއަދު ފެން ބޯއިފިއޯ،

ހާދާ! އަދު މާ ގަސްގަހުން ނޫފޮހުވައިފިއޯ.

.5

މޫސުމާ މާތް އަތްމިލަފުގެން ބަޕުވަތިލުމުއް،

ހާދާ! އަދު ބުސްތާންތަކުން ގޮސްލަވައިފިއޯ،

އީސާ މާތް ނޫވާފުގެއް ގަސްތަކު ތޮޅަން،

ހާދާ! އަދު މާ ތާޒާ ގޮހިލަވައިފިއޯ.

.6

ޢިބަދުން ޢިހަން ޓޫރިފައިތާއި ފޫނިފެންމަޤާމް،

އަޖާޒަތާ މާޖީ ތޮޅަން ގެއްލިއްޖެއޯ،

ގެއްލުން ފަތަރިން ޖަހް ޝީދު ތަރި ހަތް ހަލަބަލީ،

ވަގުތަކީ އަތަކެއް ޢިޝްޤް ތާއްސިއްޖެއޯ.

.7

ނަމަވެސް ވޭތީ ވެދުގައި އަޔާ އަލި ރަސްމުތައް،
ތޫހަރު އުޖާލާހަން ހުއިން ވިހުރައިލަތޫ،
އައްސޫރިތަކުގައިވާ ބަޔާކޮތަކު ތެރަން،
ދިރުމާއި ބަހާރުގެ މާނަތައް ފަތުރައިލަތޫ.

.8

ޝާޕޫރު ނަބިއްޔާ އިއްވަވާ މަޖުމުރުތައް،
މިއަދުކާ އަޅެއް އިވެމެއް ނުތޮ މިވުޖުދުގައި،
ނަމަވެސް ވެއްޓޭ ރާގެއް ގޮވާ ރަތް ސަރުބަތަން،
ފެމުގުންއުދާ ފުރަ ބަހުލަވި މިޖާމުރުގައި.

.9

ތަރިތައް ފުރައިލާނީ ބަހާރުގެ ހޫނުގައި،
ހަރިތައް ފޮގައިލާނީ ފިނިގެ ބަހާތަކުން،
ވަދުތަން ނުތޮ މާދިނައިރުއް މިބަހާތުގައި،
އުތުގަން އަރައި ވަކިވާން ވަތާރުގެ ފިހަތަކުން.

.10

ބާބިލުގަ ނޫނީ ފަހުގެ ނޫޝާޕޫރުގައި،

ތަންޖަން ހަކުރު ނޫނީ ހަބަރު އެބަ އޮހިދޭ،

ޝަރުބަތު ޙަޔާތުގެ ހުސްވަނިއްޔާ މަޑުމަޑުން،

ޙުމުރުން ފަތެއް ފަތަކަށް ފަހުން އެބަ ވެއްޓޭ.

.11

މިއަދުގަ އެތައް ހާސް މާތަކެއް ފޮޅިފައިވިއަސް،

އިއްޔެގަ ފޮޅުން މަތަކަން ނެތޯ ކަންނާ ވިއަސް،

ފިނިފެންމަލާ ނެތެމުންދަނީ މިއަދުގަ ފޮޅޭ،

ދިޔަހެންމެ ކައިކޯބާދުއާއި ޖަމްޝީދު ފަސް.

.12

ފިނިފެންމަލެއް ބުންޏޭ: "ނޭތޯ ކާލާފަތެއް،

އަހުރެންގެ ވާފަދައިން ފޮޅޭ ހިނިތުންވުމުން،

ހުރިވާނީހޭ؟ ބަރުބާދުކޮށްލަން ވާ މަގޭ،

ތިކި ފިޔަތަކާ އަދި ކަރުގަނޑާ ޖެހުމުގެ އަތުން."

·13

ދާނީ މަގުން ދިއުމަށް ބަހާތް ދުނިޔޭގައާ،

ދިހަހެންގެ ކައިޤުބާދު، ކައިޚުސްރޫ މަގުން،

ނަޒަރާކުރަން ޒާލާއި ރުސްތުމް ޒާންވަލާ،

ޙާތަމީގަ ބާޒީ މާބޮޑަށް ދިރިހުރިކަމުން.

·14

އިބާރާއި އަހުރެން އަދު ވަނީ ވިނަގަނޑު މަތީ،

ސަވަރާ ބިމާ، ދަނޑު ބިންބިމާ ވަކިކޮށްލަދީ،

އަދި، ސޯލިބާއާ އުއްސަފުން ހަމަކަންމަތީ،

މަޙްމޫދު ސުލްޠާނަށް ސަލާމް ދޭންވައިލަދީ.

·15

ފެންމަތަޅަކާއި ޖާނިފަރިހަކާއި އިހުތިޝާމުހުރި،

އަދި މިޝަރާ އުނގައި ވަޅު ތަވަމަށް ކިހަން،

ގޮތްޖެހުނު ދަރު ޖަހު ވާދިހުއްގެ ޝުރާގަވާ،

ދުކާރާ އުތަން އާރާސްތުވީ ސުވަރުގެ ތަދަރިން.

·16

އެދިގެން ބައެއް މީހުން އުފާއިރު ދުނިޔެއަށް،
ސުވަރުގެތަކަށް އެދިގެން ވެދާ ހެޔޯ އަޅުތަކުން،
ބާސިލުކުރާނީ ބާރަލުން ތަންބާއް އެދީ،
ނާރާނެ ހާ ދުރުގައިވި ބޯޑު ބޮން ޗިލަފުން.

·17

ވަސްމީރުކަން ފަޅުރައިލަދީ ފިނިފެންމަލަން،
މިޔާ ބަލާނީ އާގަވާ ހިނިތުންވުމަން،
އެދިގެންވެއް ކަށިގެއް ތިބާ ހުވަފައިލުމަން،
ރަގުމާތު ޖަވާހިރުތަށް އެއިން ފަޅުރައިލުމަން.

·18

ރަން މުޖުވަކާ އުކަމުންދަނީ ކޮޅެސްޖެ ތޮރަން،
އަދި އެއްބަހަކު ރަން އަރޗަރުން ކުރާނީ ގޮވާން،
އެ ދެބައި ކަމުން ވެސް ދާފިއި ކަނޑަވެ ތޮރަން،
ވުޒާރަތަކަށް ބިން ކޮށްސަކަސް ކުރުމަށް ގޮވާން.

·19

އުންމީދުތަކެއް ހާސިލުކުރުން ހިތުގައި ވެއޭ،
އަޅިޔަލަން، ފަހުން ވިޔަލަސް ނުވަތަ މާ ތޮރުނަލަސް،
ކަނޑުގައި އަގާ ބޮނޑުތަކެއް ފަދައިން ނެތިގެންދެއޭ،
ކުޑަ ހިނދުކޮޅަކު ތަބްސީރުގައި ފެލިފައި ވިޔަސް.

·20

ގޭބަރު މަގުސަދާ އެކުވާ މަސްތަބަރުމަތީ،
ހިނގުމުން މިދާރައި ބޭރުވާ ދާ މަގުމަތީ،
ފުރުމާން އައިސް ފަސްދީފަދާ ބާސްތާމަތީ،
އާސްބުތައް ފުނިޖެހިފަދީ މައިދާންމަތީ.

·21

ޖަމްޝީދު އެދި ބަޑުގައި ވިދާ ގަނޑުވަރުތަކަށް،
ސިންގާތަކާއި ހުރި ޝޫރިތައް ފެރިފައްޖެހޭ،
ބަހުރާމު ފަދަ އެތަކެއް ސިކާރަވެރިންތަކެއް،
ތަނުތާއެކީގަ ސިކާރަހަދަންވެ ނިދިއްޖެހޭ.

·22

ކުރިބޮޑިޔަށް އުޅެގައި ޤެހުން ހިއްލާޔަކަން،
ރަސްރަސްކަލުން އެލިގަޑި އެ އުސް ގަނޑުވަރުޔަކަން،
ނިކަމެތިކަމާއި ފަޤީރުކަން ހައިސް ވެރިވެއްޖެތޯ،
ނުލިބޭނެހެން ދިރުމާއި ބަހާރު ދުވަހަކު އެއަން.

·23

ޝާރާން ބަޔާގައި ރެޔޯ މާޔަށް ފަދައިން،
ފިނިފެންމަލެއް ފެންމުން މިހެން އަރަބޭ ހިޔަން:
ކުރަ ލިބޭވަނީ ރަސްރަސްކަލުންގެ ލެއިން ކަމަށް،
ހިއްތަގަ އުފުން މިއުރެއްގެ ހިތް ކަޔާލީ ކަމަށް.

·24

ކުރެއްގަވާ ތުންފަތް މަޤީ ފެހި ވިސަ ހެދޭ،
މަސްޖަރު ޚަފަން ފެންމުން ސޫފީރާއް އާލީ:
"އަޅެ، ޚާން ބަޖީބަހެ ތުންފަތުންބާ ވިސަ އެހެދީ!"
އާމާވަރަން އާހެގެ އުޔާސް އެދިގެން ވިޔާ.

·25

ހިތްގައި މިވާ ހުރިހައި ތިރުން ދިރުވައިދަތޫ،

އިތުބާރުހުރި ޝަރުބަތު މިއަދު ދޫތޫ މަރަން،

މިތުރާ ހުރާ އުންމީދަކަން ނެތް ކެތްވެފެން،

ނޫނިގޭ ކަމުން މާދަން ވެދާން ގޮތް މަރަން.

·26

ކިޔަނެއް ޗަލިސްނަރާ؟ މަލެނާނާއެހެގެ،

ދިއްނެގަ އުޅާ ޖީބިޖީބި ނަސީބުގެ ތަރިތަކުން،

މިއަދަށް ނެތީ ފެންނާކަނެއް ހަމަ އެކަކުވެސް،

ކަންވަގުތަކަން އެންމެން ހިނގައްޖެ މަޖުމަލުން.

·27

އުފަލާ މަޖާ ކުރިއަސް މިއަދު ބަހުގާ ތެރޭ،

އެތަކެއް ބައަދު ފަސްފި ހިނގައްޖެ މާދުރަށް،

މާދަން މަލެން ވެސް ވާނެއް ކަންވަގު ތެރޭ،

ނަމަވެސް ނެތީ ތަރުތީބު އެނގިފައި ނަފުސަކަށް.

·28

ދޫހަން ތިބާ ފަހު އަށްވަދާދު ކިޔުމުގެ ކުރިން،

އާޚިރު ވަގުތުގައި ވެސް ކުރާނޭ ހޯދު އުމަރު،

ފަސްގަނޑު ދަރަން ދާއިރު އެއަން އެދިގެން ބަދަލު،

ފުރުސަތު ފަހުން ނުލިބޭނެތީ ކުރުމަން އުމަރު.

·29

ކަންތައްކުރަން އީމާންވަރޭ ބޮޑި މީހުނަށް،

އަދި ތެދުމަގަން ފުރަގަސްދެމުންދިޔަ އެންމެނަށް،

އެންގޭނީ މަގު ފުރެދުމެއްގައި ވީކަމަށް،

އަދި ދެދުނިޔޭން އެއްވެސް ތަފާތެއް ނެތޮ ކަމަށް.

·30

ނަން ހިނގި ފިލޯސަފަރުން، ހަޔާތުން އިއްތިހާދުގައި،

ދަރިމައިންވާ ހަރުބަސްތަކުން މުޅި ދޫނުގައި،

މިއަދުގަ ވަނީ އެންމެން ސުވާލަކަށް ގެންވިފައި،

މުޅި އަނގަ ފުރެންދެން ވެލި އެޅިފަ ފަސްގާނުގައި.

·31

ނުބަލާށެ ލިބިވާ ޖާނަކަށް އަދި ފެންނަކަށް،

ކީއްހޭ؟ ބަލާށޭ ވައްދުވަށް ފުއްދާވަރަށް،

ދީހާ ކުރާ ޢަމަލާއި ބަލާ ގެއްޔޯ ވުމުން،

ވާސިލު އެވީ ހަރުދުންގެ މަތިވެރި ދަރަޖައަށް.

·32

ޤަޞުރައިގަ އުޅުނިން އުނގުޅުމަށް ޝަރުޠާއެކީ،

ހިކުމަތްތެރިންނާއި ޢާލިމުން އަރިހަށް ހިނގައި،

ގިނަގުނަ ދަރުސް ލިބުނަސް ޖަވާބުތަކެއް،

ހަމަ ވަންދުރުން ނިކުމީ ޖަހާލުގެ ނުލުހިގައި.

·33

ޤަޞުރައިގަ އުސްތާޛުއް ކިބައިން އިވުނު މަރަން:

"މި ފުރާނައާއި ހަށިތަށް އަދީ ފެންތަށް ފަރައިން،

މަރުވުއްޖެނަމައި ހާދީ ވައިރޯޅިން،

ޖަމްޖަމް ކަމަށް ވިހަކަށް ނިވާވާނެތު މުދިން."

·34

"މި ބަޔާތުގައި އަހުރެންގެ ހާލަތު ވާ މަދީ،
ކުރުގެ ތެރޭ ދެލުމުން އެދޭ ފެންގަނޑު ފަދައިން،
ޝޫންނަމަ ޖެހޭ ވައިރޯޅިހެން ޖައްވުގެ ތެރޭ،
ހެނދުނާއި ހަވީރާ ފެށް އިޔާދަވެދާ ފަދައިން."

·35

މަޖުބޫރުވީ ދުންޔަވީ ގެއްލަން އަދީ،
މަޖުބޫރު ހާލަތުގައި ފުރަންޖެހޭ މަގެން،
ލިބިފައި ނެތީ އިޚްތިޔާރެއް މިކަމުގައި،
ހިތުގައި މަގޭ ވިޔަކަސް ޖަހާ ވިންދެއް އެހެން.

·36

ދުނިޔޭގެ ސަންތުން ފެނި ދަތުރު ހަތްވަނަ ދޮރަން،
ނިމުނު ޖުބަލު ތަފުތަން ނަފްސު ވާސިލުވުމުން،
އެ ދަތުރުމަތީ އެތަކެއް އަރަތް އެނގުނު މަގަން،
އަޖަލާއި މަރާ ފިތަވައި އެހެން އަސްރާރުތަކުން.

·37

ތަގުދީރުގެ ޖަހާލައި ނުކޮށް ދޫކޮށް ފެނުނު މަހަރު،
ފެނުމަށް ހުރަސް އެދިނު ބިޖާބެއް ހުރިމަތީން،
ވާހަކަތަކެއް ދެއްކެކަތެރެއް އެތަނަކު ނުތޯ،
ހުރިހައި ކަމެއް ބޯވިޔަ މޮޅަށް ވާނީ ހުރިން.

·38

ނުކުރުނު ޖަވާބެއް ދޫން ބިމަށް އަދި ކަނޑުތަކަށް،
މާފުން ހިތާމައިގައިވި ރަސްމަތީ ސަހިބަށް،
އުޅެގައި ވިލަސް އެތަކެއް ނިޝާނެއް ފެންނަހުން،
ހިނގުމުން މިދާހައި ރޫދުވާލުގެ ފަތުފުރަށް.

·39

އަހުރެން ތެރޭ ފުރުދާވެފައި ވާތީ ތިބާ،
އުފުލައިދީ އަތްގައި ދަންމަރެއް ޖެހުނު އެރޭ،
އައި ނަރައި ތަނުއް ނޫނުގެ ނިދާއެއް އިއްވިދާ:
"އިބަ ހިތްތެރޭ ވާ ރޫޙު ކަނުވެއްޖެދާ މިރޭ!"

40.

ތަންބުއްގެ ތުންފަތް ފެނި އުއަށް ނަޖަރެއް ދިނިން،

ދިރުމާއި ހަޔާތުގެ ސިއްރު އޭނާ ހާމަކުރި ބުނިން،

އެ ތަނިގެ ތުންފަތް އެންގިޔާ މަޖޭ ވަހިއަޅުން:

"ބޯނާ ތިބާ މި ހަޔާތުގައި ޝަރުބަތު ތަރިން!"

41.

"އަލަކުން ހަޔާތަށް ނާދެވޭނެ މަރުވުމުން،

މި ހަޔާތުގައި ހޯދާށެ ރާހަތް ޝަރުބަތުން."

ބޭސްފީ ބުނިން، މި ޖަވާބު ދިން ދުނި ތަންޖަހަން:

"އެތަކެއް އިނާމު ތިއަ ތުންފަތަށް ހައްދޫ ދިނުން."

42.

ތިރަށް މަހިން ބައްޖަންކުރާއިރު ހިލޭ،

މަހިރަށް ޒުމުން އާދަސްކުރާށެ ދިސްވަމުން:

"މަތްބާއި ފެނުން ހައްދަވުން މީހާ މަރަށް،

އަނިޔާނުކުރެ އާގުވަމަށް އެދުވޭ ދުވުން!"

.43

ތަނިތައް ހަދާ ހައްޔާމުން ވެއްޔާއި މަނިން،

އޯގާވުމަން ބުނަމާ މުޢުޖިޒު މަނިތަކަން،

ތިޔައީ ފަނާވީ ކާބަފައިންގެ ބަޔެއް ކަމުން،

އަދި ދުނިޔޭ އިބަލެން ފަހުން މަނިތަކު ދެކަން.

.44

މާއިރުގެ ވާހަކައެއް އަދާ މަންބާ ގުތާ،

މާޒީވެދިޔަ ތަން ފަހަނަޔައި ހޫގުއަނިތަކަން،

ހުއްދަވި ކަމަން ހާލިތުގެ ތަދުދުތަރަހަތުގެން،

ހަޖޭއް ވެލިން އިންސާނަކަންވާ ބޮޑުތަކަން.

.45

ޝެއްޚުނަމަ އެ ވާހަކަ ވެސް އަހުސްފަހި ފޮއްފޮޅަން،

ބިން ތެޔޮކުރަން ނޯއްސާނުތަ ސަހިތެއް ތުރުން،

ނަމަވެސް ނުސީދާކަން ނުޑި ނަފުސާއި ހިތަން،

ފުރުނަހީގެ އަޒާފުން ރޯވެދިހަ ބަވުފާތަކުން.

46.

އޮޅުވައިނުލާނޭ މާތް މުޤައްދަސް ކަންކަމާ،
އިންސީން ހުރާހައި ކަންކަމާ މިދުނިޔެމަތީ،
ވައިރޯޅިއަށް ދޫރޫ ތިބާ ހުރިމަގު ގެމުން،
ހަމަ ކޮންނިވާ މާބިސްކަދުރު ކޮންޗެއްމަތީ.

47.

ބޯސްދޫދޫތި ޝަރުބަތު ތަނިވާ ތުންފަތަން،
ބާނިފު ހެއިން ވާނަމަ ހެދޫ އުންމީދުތައް،
ދަންނާނެ މާދަން ވާނެކަން އަދު ވާފަދައިން،
ހުރަހައިފަދުން ތަނޑިދުރަގައިވާ ބާފުތައް.

48.

މާތައް ޔޮގެތި ޝަބަނަމް ތިލިން ޔެންބިހޮން،
އުޔަހި ދުއާތައް މާ މަތީވާ އުޅުތަކަން،
އިބަ ނުވެހުރަންހެއްޓޭ ޤަމަޔު މާތައް ޔަދަފިން؟
ނުހުރާނެ ހީ، ޔެއްވެ ކަމަން އިބަ ހުޅުމަކަން.

·49

މަރުހިއްޔަވާނޭކަން މަޖާއިކަތާ ބަދީން،
ބޯޑު ތިބާ، ދެއްވާ ސަރާބުގެ ކަރު ތަރިން،
ދެއްވާނޭހޫ ސާފީ ކަކަރައިން ކަރު ދޫޖަކުން،
އަދި ދަޢުވަތެއް ޖުބަރަށް އަރަން އުޑުދަށް ހަރިން.

·50

ސާފީ ނުވާނަމައީ ވުޖޫދުގެ ރީތިކަން،
ފުރިހަމަ ވެދާން ގޮތެއްނޫތޯ ހަމަކަމަވަރުން،
މި ބަރާތުގައި އުފަލެއް ލިބޭން މަގެއްނޫތޯ،
ސަރުބަތުގެ މަޖިލިސް ނޫން ތަންތަނުން.

·51

ހިރަފުސް ގޮވާކަން ބާރު ޖުބުރަން ލިބިވެދާ،
ހަރްބާ ވަލިން ވައިތޫފާނާއެކު ދާން އުޑަށް،
ވީއިރު އަބަދު މަހި ހަނިތޮރޯގައި ފުން އެއީ،
ނިކަމެތި ކަމެއް ކަމުގައި ނުވޭތޯ ފުރާނައަށް؟

·52

ބުނަމާ ޢުމަރު ޚައްޔާމަށް މިއަދު ހާހާއެރޭ،
ހަނިމައް މިއީ ޤިޔާމަތި ތާލިގެތައް ކަމަން،
ނަފްސާއި ތުރާނަ ބައްޓުގައި ވަކި ދިރިއުޅުން،
މަރުދިޔަ ހިނދު ދާއިމަން ދުނިޔޭގެމަން.

·53

ޝުޢޫރާއި ނަސީބުގެ ދޫރުގައި ބިރުވެރިންތަ،
އިބާރާ މުޅިން އުއްގޮތް ކަމަކު ފުރިހަމައިންތަ،
މިޔުރަން އުމަރު ސައިބަރިތޯކަށް އުޅޭގޮތަކަށް،
ހަމަހުރިމަތަށް އުއްގޮތް މުޅިން އަދިސްހަމައިންތަ.

·54

ކުރިމަތިފާރަހަދި މޫޅު ނަސީބާއި ބަދުނަސީބު،
ފައިބުގެ ތިރީ ތަށްޚާރުފެއްގެން މާކުރިން،
ސިއްރުން ހިއްސުން ކަށަވަރުކަމަކަށް އަދިފަތް،
އަސްރާރުތައް ހިފާސް ތިބާ ނުކުރާ ތަދައިން.

.55

ވިމާ، ތިބާ ދޫކޮށް ނުލާނާ ފުރުޞަތެއް،

ބޭނުންހިފެން އޮއްވައި ނުކޮށް ބޭނުން އެއިން،

ދަންނާނު! ފަހު ވަގުތު އައިސް ކުރިމަތިވުމުން،

ނުލިބޭނެތް ކުޑަ ހިނދުކޮޅެއް ނަމަވެސް އަޔުން.

.56

ވާއިރު މަގެން މަސްރަބުމަތީން ފަރުދާވެފައި،

ޙާޖަތް ޒަމާންތަކަކަށް ހިނގުން ދެމިވާނެތޯ،

ޒަފްޒުންގެ އައުމާއި ނެތިދިއުން ވީ ކިހިނަކުން؟

ސައިޤީނބޮއްކެއް ތާއަބަދު ނުލެވާނެތޯ.

.57

މީ ޤާފިލާތަކާ ހިނގައިދާ މަގުމަތީ،

ނޭނގުމުގެ ތެރަށް ގޮސް އޮއްސުވަން ވަގުތާއެކީ،

ބޭނުންހިފާނާ ވާ މި ކުރު ފުރުޞަތުމަތީ،

ކުޑަ ހިނދުކޮޅެއް ކަމުގައި ވެސް މި ބަރާބަރީ.

.58

މި ވުޖޫދުގައިވާ ޖައުހަރީ ސިއްރާ މެދަށް،
އިސްތާދުވާރައި ގިނަ ހިޔާލު ހުރަހެޅިތަކަސް،
އެތަކުން ޖަވާބެއް ނުލިބެއޭ މައްސަލައަކަށް،
ބައްދޭއި ބާތިލު ވަކިކުރުން އޭގައި ވިޔަސް.

.59

ރައްބުގެ އިލާހީ ސިއްރު އެނގިވޭތޯ ސުވާލު،
ކުރުމުން އަލިފު ކަމުގައި ބުނީމު ޖަވާބުގައި،
ބުނެދޭ ނަމަވެސް: "ފުދެއޭ އަލިފު އޭގައި ވުމުން،
އެއްކައުކަމާއި އަސްރާރުތައް ގިނަ ހިމެނިފައި."

.60

ޝައްކެއްނެތޭ ވޮޑިގެންވުމާ މެދުގައި ވެވެން،
މުޅި ކައުންގައި ވާރައި ތަކެތި އެއްދެވި ކަމުން،
އާދަތްތަކެއް ފަދައިން އިޝާރާތްތައް ކުރާ،
އެއްކައުކަމަން ޖީނަތްވެތައިވި ނިޝާންތަކުން.

·61

ﷲ ނޫން އެއްވެސް ފަރާތެއް އިސްތިޤުގައި،
މި އަލާގެ ހިތް ނުޅޭނުނު ލިބިން ދެވެން.
ދެ ޖުމްލަ އަޟީޔަތު ތިލާވަތާއް ސަދުނަޔިން ދުވާ،
ދުނިޔަމް ޖުޖާއް ނޫޅޭނުއް ލިބޭބައް އެޅޭން.

·62

ފަހަތަށް ހިނގައިދާ ހިނދުކޮޅެއްބާއޭ އެއީ،
އަނދިރީ ތޮރާ މާޔޫން ކަނޑަށް ގެނބިދިއުމުގައި.
ހަމަތަށް ހަދައި ކޮންގެން ޖެހޭން މަސްތޫދުވީ،
ކުރިމަތިތަކާއް އިތުވަރު ޗެހެންދެން ކުޑުމުގައި.

·63

އުނދިދު ނެތި ބޮޑުއިރު ބިލާއި މަގުމަގުތަކަށް،
އެއްވެސް ދަރަނއް ހުރިފަ ނެތޭ ބޮޑުއިރު އުޅެން،
ނަޒުސަތް ބަދަލު ގެނުވިފަ ނުވާނަމަ ހެޔޮ މިތާ،
އަޑަތަކްފަހުން ފެނިދާނަ ނޫރެއް ޖެހަނ؟

·64

ބޭކާރު ކަންކަމުގައި ވަގުތު ނުކުރާނެދޫ،

ބޭޒާރުވާން ޖަވާބަކަށް އަޑުވެލިވެގެން.

ސަރުބަތު ތަރިން ހޯދުން އުފާ އަދު މާމުޢޫ،

ހިއްކަން ހިތާމަކުރަން ކަމުން ތިބުމަށްވުރެން.

·65

މިތުރުން، ދުވަހަ ކާވެނި ހަނދާން ހުސްނާނުމާ،

އަހުރެންގެ ގޭގައި ކުރި އެކޭ އުފަލާއި މަޖާ،

ހިކުމަތް، ކުރީގެ އެނގާ ދުރަކަށް އެއްލައިލަމުން،

ސަރުބަތު ތަރިން އަނބުރާ މަ ހޯދީ ވާންނަޖާ.

·66

އެއްވަރުވުމާއި އެއްވަރުނުވުން ބުނެދޭ ހަމައިން،

މަތިވެރިވުމާއި ދަރުދަރަޖައަށް ވާ މަސްޖިދުން،

ބުއްދީގެ ހުރޫ ހަމަތައް ހިރާސް ތަފާތުކަން،

ސަރުބަތުގެ ނޫނީ ނޫނުގެ ބުދި ގެލުކަން.

·67

އަހުރެން ހިސާބުޖަހައި ބަލާއިރު ފެންނަނީ،

މީހުން ބުނާ ކަލުގައި ހިސާބުކުރަން މާޒަން،

ނަމަވެސް ކަލަންޑެރު ވެއްޖެއްޔާ ބޮޑު އަރައަޅާކަން،

ނަފުސާއި އުފަންނުވި މަރުވި ދިއުމުން ކަންވަމަން.

·68

އެކިއެކި އަރަތަތަށް ތޫހުވާތާ ދިޔަދުވަހު،

އުދުހެން މަޖާޖީ މާނަތަކުގެ ފަޅާތެރަން،

މަރަކާ ދިމާނުވިޔާ އެތާ ހަމަ އެކަކުވެސް،

އެނގެމުގެ މަގޭމުގެ ފަރަކުގައި ބައްދަލުވުމަށް.

·69

ދަނިކޮށް ހަވީރަކު ހާނަތަކަށް ފެނުނު މަރަށް،

ދޫހެއް އުދަރަވި މަސްޖަރު މަލާއިކަތް ފެދެއިން،

ކޮނގެ ގައި ވިޔާ ކުރަހައް ޝަހާބު އެއިން އަޑާ،

ދަރުވަމުދިޔާ ކުޑަވެގެ ރަހަ ބެލުމަށް އެއިން.

·70

ދުނިޔޭގަ ބާރަށްޓަކި އަހަރު މާޒީވިއިރު،
ގެތްޝަސްޓޭރު ވިޔަކަސް އުޑުމުގެ މާޒޭ،
މޭރުންވިހައި ތަކެތިން ބުނާކަށް ނޫނިގެތޯ،
މަދު މިންވަރެއް ގެންދާ ހަނދާންކޮށްލައިއުޖޭ.

·71

ޤަސާވި ޖުވާންކަން ނެތިހިނގައްޖެތި ދާއިމަން،
ކުރު ރޫޓަކެއް ކަމުގައި ވީތީ މުސްކުން ބަހާރު،
މިގޮތަން މިކަން ވާނީ ކަމަން އެނގިފައިވިނަމަ،
ފުރުބާން ކުރިމު، ޖުވާންކަމާއި ޤަސާ އަހަރު.

·72

ދަހަނާއަހުން އަށްޗަނަހަހުން މަތަށް ނުވޭ،
ތީރެއް އަޖަރުތަހުމުން އައިސް ނަފުސަން ހުރޭ،
މި ދުނިޔެ މިއީ ނެތިގެން ފަނާވާ މަންޒިލެއް،
މި ކަމަށް ނެތޭ އެއްވެސް ދަވާއެއް ބޭސް ތޯރު.

·73

ބާރާއި މަދަދު މަޢުބޫދު ސުވާލްޖަވާބަށް ދިޔާ،

الله ދެއްވާފައި ޢަދުލު ޤާއިމުކުރަން،

ހާޒިރުވުމަކުން ބިރުގަނެ ދުވި ޒިޔާރަތުން ދުރަށް،

ކަނޑިކޮޅުގެ ބޮޑުވުން އުދަރުހަން އެރުވުން ވިދަން.

·74

ޝަރުބަތު ގެލަން ފުރަގަސްދެވޭނެ މަގެއް ނެތޭ،

ދާބިސްކަދުރު ވެލަޔެ އިލާހީ ނިޢުމަތޭ،

ރަޙްމަތް އެއަށް ރައްވާ ކަމަށް ބޮޑުވެން ނެތޭ،

ރައްބީ އެ ވެރި ހެއްދެވިކަމީ ހަމަ ރަޙުމަތޭ.

·75

ހިތްގައި މިވާ ހުރިހައި ރިހުން ޒިކުރުވައިލަދޭ،

އިތުބާރު ހުރި ޝަރުބަތު މިއަދު ދޭހޭ މަދަން،

މިތުރާ ހުރާ އުންމީދަކާ ނެތް ކަތިލުން،

ނޫނީ ކަމުން މާދަން ވެދާނެ ގޯތި މަދަން.

·76

ނަރަކައިގެ ބިރު ހިތުގައި ވެރޫ ވަދު މާތުނަން،
ސުވަރުގެތަކަށް ޝަވުޤުވެއް ވެރޫ އަދި މާބޮޑަށް،
ދުނިޔޫން ހަޒީންވާން އޮތް ބަޔޭޔޭކަޅީ ދަރޫ،
މާތައް ޗޯޖަރައި ހެކިވާނޫ މިކަމާފުދަން.

·77

ގިނަދުނަ ހެމަށް ޗީލެށް ޗަސާވެއްޖެތް ބިމަށް،
ހުއްޓެން ކޮރޫން ހަމަ ހެކަކު ވެސް ސާދެތް އަދުން،
ވީތޯ ހިތައިދޫން ކަރުވަޖާއި ހެދުނިތްމަތީ،
ވާތޯ ހެމާ ޗެންނަރްއީ ދިއުމުން ކަމުން.

·78

ބުއްޖަރުމަކާއި އިލްމުގަ އަރާމިބި އާލިމުން،
ކަށު އަނދިރި ރޫރޫ ވޮރުމަކެއް ޗަރަ ސާހިބުން،
ނިދިޖެހިލެވޫ ހިނދު ޗެންނަރައި ހުވަޗެންމަހުކަން،
ގިނަގުނަ ދަރުސްމައް ދީލަވީ މަގުދައްކަމުން.

·79

ބޮޑުމަގު މަގެންނަން ދެއްކުމަށްފަހުގައި ދިޔައި،

އާޚިރުކަމާއި އަނދިރީގެ ބޮޑުއަށް ވަންނަމުން،

ދައްކައި ހެދިން ހެޔޮ މަގުމަތިން ކައްސައިރަމުން،

މަގުފުރެދިގެންގޮސް ދެދުނިޔޭން ގެއްލުނިވަމުން.

·80

ނަފުސާ މުނާޖަތުބޮކަން އެހީވާ ވާހަކަށް،

މިންވަރުފުޅާ އަދި ނަރަކަޔާއި ޖަންނަތްތަކާ،

ބުންޏޭ ނަފުސު: "އަސްލާނުތަށް ވެހެ ނަފުސުގައި،

މިންވަރުފުޅާ އަދި ނަރަކަޔާއި ސުވަރުގެތަކާ."

·81

"ސުވަރުގެ ކަމަށް ވެދެނޫ އުޅާވާ ހިނދުކޮޅެއް،

އަދި ނަރަކައަށް ވެދެނޫ ދެތިން ވިންދެއް ހިތުން،

ބާރާލެދަން ދުރިޔަބ މިތާ އުޅުވާ އައީ،

ގާތަން ހިތަން ދުވަސްވެދާ އިލާގަމުން."

·82

އުޑުވަށް އަދަދުކުރެވޭނެހެން ކުރުމުން ސުވާލު،
ބުނެދޭ: "އަނގައް ވިޔަކަސް ހަވައް ކަމުދައި އެއީ."
އުޑުގައި ނުވޭ ކުޅިތަކަށް ވާ ޖާގައެއް،
އަދި އޮޅުވާލަކަ ފާހަގައެއް ނުފެނޭ އެއީ.

·83

ވިސްނައި ބަލާއިރުގައި މަރުނޫން ކައުންގައި،
ވިހުރު ސަވާލު ބިއަ ޚިޔާލީ މާކަނޑުން،
ކުރަތުގެ ރާވުން ކުރުކުރި ހިއަނިވަރުކަން މިތާ،
ހާދިޔާވާ މަލުހުރި ޚިޔާލުތައް ދަނޑުން.

·84

ހުރިހާ މަޖާ މާނައަށް ދުނިޔޭގެ ދުވަސް،
ދެކޭތޯ ހިނގާނެ ވާ ބަދަލުތަކެއް މިތާ.
ދިރުމަކުރުވެސް ޗަސްބިދޭން ކުރަތުގެ ހިނގާ،
ކުލަޔަށް ކަމަށް ދެނޮ މަރުން ނުވާނެ މިތާ.

85.

މިދުނިޔެ ވެތޭ ކުޑަ ބާޑުވާ ގޮނޑިއެއް ކަމަށް،

ގޭތައް ވެތޭ ކުޅިތައް ލެވޭ ގޮޅިތައް ކަމަށް،

މީހުން ވެތޭ އަދި ނިންގުވޭ ކުޅިތައް ކަމަށް،

މިދުނިޔެ ވެތޭ ނިންމާލެވޭ ގޭމެއް ކަމަށް.

86.

މި ބަޔާތް ވަނީ ޑޫކާނި ރަދައިންކަން ހަދީން،

ބާސިލުވުމެއް ނުވެތޭ އެދޭ ހުރިހައި އެދުން،

ކުރިމަތިވެތޭ ހީވެސްނުވާ އެތަކެއް ކަމެއް،

ހަރުދުން ދަނީ ދުއްވާލެވޭ އަސް ވާ މަގުން.

87.

ބަރަކާތް ވެތޭ ދިހަމުން ހިނގާ ގަހަމެއް ކަމަށް،

ބުއްދީގެ މޮޅުކަމުން އެއިން ގޮހުންމުގެވޭ،

ކަރުނައިގެ ސައިލެއް އޮއްސުމުން އަކުރެއްވިޔަސް،

ކުރިހައި ކަމެއް، ބުނިހައި ބަހެއް، އޭގައި ލެވޭ.

.88

ބިން ހެއްދެވުނު އައްވަލު މަށިން އިންސީން ވަނީ،
ފެށުމާއި ނިމުން، އާޚިރު ބަރާތް އޭގައި ވަނީ.
ފަތިވަރުގެ އާޚިރު ސޫރަތް ވީ މުޢުވަތް ކަމަށް؟
އައްވަލު ދުވަހު ހައްދުވުނުގެ އާޚިރު ލިޔުއްވީ.

.89

މިންވަރުކުރެއްވިޔައި ކަލާއް ވާނޭ ކަމުން،
ވިސްނައި ބަލާނޭ ދުވަހަކީ މި ދުވަސް ކަމަށް،
މާޒީ ތަރަށް ވީ އިއްޔެ ގޮސް މާޒީވެފައި،
އަދި ނާގާ ފެންނާންކަން މާދަން ތޮރަން.

.90

ގުޅުވައްނަތާ ވާ ތަރިތަކާ އަދި ރާއްސަވާ،
ކުރިއްޔި ގޮތާއި ފެއްޓުން ގޮތް އުއްމުދަން އިރުވެ.
ކުރިޔައި ކަލާއް ހިފުމުން ދަނީ ތޮދަރާއި ތޮސްގާ،
ގައިވާ ތަދަހިން ލިޔެ ނިންމިއްސުން ތަމްރީގަ ތޮލަށް.

.91

ޝަރުބަތު ވަނީ ގެލިދައި ހަޔާތުގެ ވާދަހާ،

ދަރުވޭޝް މިކަން ނުކުރަން ގަބޫލު ހުރިދުނިޔޭގައެސް،

އަހުރެންގާ ދުރަ މައުދަނުން ތަރުދަނީ ހަދައި،

ދޫރުތައް އެއިން ހުރުވައިލެވުނު، އަގު ދަރްވިދަސް.

.92

ތެދު ނޫރު އަހިސް ލޯބީގެ މަގުތައް ދުނިޔޭގައެސް،

ނޫނީ ރުޅިން އެއްލައިލިއަސް އަނދަވަރު ތެރަން،

ހިފަހައްޓަވާ ދޭއްޖެއް އެއިން ހުނަރުތަކާ،

މާފަންވުރެން ދޫވު ބަދުރުހެއް ވާނީ އެއަން.

.93

އިރުސާސްނުވާ ނުތުމުގެ ތެރޭން އިލްހާމުވީ،

ބެއްދީގެ ނިޢުމަތް ވާ ކަތުންނަން އަމުރަކުން،

އެއްބައި އުފާ ހާސިލުކުރުން ކޮންފަދައި ނަފީ،

އުޅުނީ ކަތުންނަން ވާ ސަބަބެއް އަންގަމުން.

.94

މަހުލޫޤު ދާނީ ހާލިޤަށް ކޮން މަޢުދަނަކުން؟
ހާލިޞް ރަނގާ ދަރުމާ ނުވެތް ހަމަހަމަވެފައި،
ދުވަހަކު ނުފެއްދޭނޭ ދަރަނިޔާއް ވާހަކުން،
ވިޔަފާރިކުރުމުން ވީ ނަގާ ހުރަސްވެފައި.

.95

الله ދެންނެވީ ގެންނުވީތޯ މާކުރިން؟
މިއަދާ ކުރާނޫހަދި އަމަލު ބާލާއިރު،
ކުރިހަދި ހަދުއް ނިސްބަތްވާނީ ނަފުސަކު ވިއަސް،
ހަރުބާއި މަހާއި ރޫބާ ވަނީ ފެދަރާ އިރި.

.96

ފަހު ރޭއްވެށް އާޚިރަތުގައި ހެރި ބެލެވެނީ،
ކުރިހަދި ހަދުއްގެ ހިސާބުތައް ދީބާނުގައި؟
އަދި ރޭއްވެށް ފިޔުމަން ވަނީ ވޭނީ ސަރަބާ،
ކަތިނުކުރުވާރަދި ވާން ތިރާ އަފިޔާނުގައި؟

.97

ސުވަރުގެތަކާއި މަޚްލޫޤުން އިބުލީސް ހައްދަވައި،
އިންސީން ވުޖޫދަށް ގެންނެވީ ނިކަމެތި މަށިން،
އެއުރެން ކުރާ ކުށްތަކަށް ފުއްސެވުމަށް،
ރައްބީ ވަނީ ތައުބާވުމަށް މަގުދައްކަވައި.

.98

ރޯގަނޑުގެ ފަރުދާތަކަށް ހައިސް ދުވިލައިފިން،
ހަޔުކަމުގެ މޫސުން ރޯދަމަސް މާޒީވިން،
ތަރިތައް ހަދާ ހައްޖާފަހާ ބައްދަލުވިން،
އަހުރެން ވަރައިލައިގެން އެތާ މުނިތަރި ވިން.

.99

ކުރިބޯދުގެ އެތަން އެއްކޮށްވިން ބައްޖަނުތަކަށް،
ފާރާއި ތަރުން ފުރިފައިވިން ކަންވާރުތަކުން،
ހުސްބައިންދައި ބަސްތައް މޮޅު ކަމުގައިވިން،
އަހުރެން ފަދައިން ބަސް ނުވުޅުނަސް އެތަކެއް ދުލުން.

·100

"އަހުރުންގެ ޖައުހަރު ނިގިޔަފީ މަރިދަކު ދޮރުތަން،

އެއްކަލް ހަދަށި ކުޅިވަރު ކުރެން ނޫންނަކަން ތަފީން.

އެކި ބައްޖަމަން ދަރިދައް ހަދަށި މުގުރައިލިތަސް،

ނިމިދާހިޔާ މަރިދަކުދޮރުތަކަން ވެސް ތަފީން."

·101

އެއް ދަރި މިހެން ބުނުމުން އަނެއް ދަރި ބުނެފިއޭ:

"ސަވުރުބަދު އަޅާ ދަނޑިބައް ދަގައިނުމާނާތާ،

ބޭސްތާ ކަދަކު ވަޒިރުގެ ދޮރާ ވާއިރު ސަވުނުން،

ދަރި ހެދި ކަދަކު އަމުދުން އެކަން ނުކުރާނެތާ."

·102

މުރިބަނޑިތަކެއް އިސްތިފައި ހިމޭނުން ބުނެލިއޭ:

"އެއުރުން މަޖާމަތު އެބަހުރޭ ބުރުސޫރައަން،

އަހުރުންގެ ގައިގައި އައިބުދައް ވާނީ އެއަން،

ޗޫގުމައް އެތިއޭ ހުރުމުގައި ކަށްޖާ އަދަން."

·103

ބަސްތިނަ ބައިން ތަވަރުއް ޢުލަމާއް ދިރިހާ:

"ތިޔަ ދެއްކި ވާހަކަ އުނދަގޫ އަޅުވެސް އަހާން،

ބުނެދޭނެ ދެން ހައްޤާވި ފަރު، ކާކުކަން،

އޭނާ ހަމަ ކަންވާރުތަކް ކޮންތި ބަލާން."

·104

ރުނބަޔަކު ޢުލަމާއް ދިރިހާ މާނަރުއަޅުން:

"އެއްލައިލަނީ އަލިފާން ތެރަށް ފަހު، ޔައްވެހޭ؟

ކަންވާރަކަށް ލިބި ބަދުނަސީބު ވާތި ސިފައިން،

ރަނގަޅު ކުރައްވާ މާލިކާ ނަމުވާނެހޭ؟"

·105

ވަޒީރި ރަނގެއް ބުނެލައިފާ މާވަދުން:

"އަޅުރީނގެ ހަޔާތަށް ހިކިފާ މިވަނީ ބޮޑުން،

ސަލާމަތް އަދައިގެންނާ ދިރުން ނާސިޔޮވަނީ،

އެކަމަށް އަދައި އެވަކަށް ދުވަހު އާޚިރަތް ސޮރުން."

·106

ކަންވާރުތަކެއް ވަނިކޮށް އުޅާ އެ ހިވާރުގައި،

އެރިޔާ ހުގެވިހަނދު އާ މަހެއް އިއުލާންކުރަން،

ފެށުނު އެހިނދު ސާފީ ހިނގާފައި އަންނަތަން،

ރޭގައެއް ޖަހައި، ކާއްޔާ އަޖުން ޖާމާއި ސިކަން.

·107

ފިބިން އުއަން ގެނބިދީ ކުޅޭ ސާޤީނަކުން،

މި ބައްޕުގައި ޖާހަން މަކާ ގެއްޔުންވިޔާ،

ތިލަ ތަންބަކަން ޢިއްބަތް މުހިން ގެނބިފައިވުމާއި،

ލަވައްއެގެ ޖަޒާބުތުން ސަވަރު އަދި ބިލިޔާ.

·108

ވާއިރު ކުރާގައި ފަރިވެރާ ފިނިފެންމަލެއް،

ކޮޅަފެއް ފަރައިން ނިވާވެލިފައި ރަދުން،

އުތުރުން ޖެހޭ ވައިރޮޅި އާގައި ބޮސްދެނީ،

ތަޖާކަމާއި ޢިއްފަތް އެއިން ނިމުގައިލަމުން.

·109

ދެވިހިފުމަހުކަން އަހުރެން މަގުން ކައްސައިލިތާ،

އަދި ވޭމުތާ ފާރާން ސަފަރު ގެއްލުން ކަމަށް،

ސަފަރުބަތުގެ ވިޔާރައިން ނަތީޖާ ދައްކަނީ،

ގަތު އެއްޗަކުން އެއްބައި އެކަނި ވިއްޔާ ކަމަށް.

·110

ވަސްލީރުވީ ދޫސުން ބަޔާރު ނިލިގެންދާތާ،

އުމުރުގެ ޖުވާން ބަފުޔާ ހިނގައިދާ ބީދައިން،

ގޮފިގަނޑު މަތީ އިނދެ އަންދަލީބާއް ރަވަޔިތަސް،

މި ބަހާރު ވަނީ ކުރު ރޫގަނޑެއް ނިމިދާ ފަދައިން.

·111

އަނދިރިކޮޅު ފަނޑު ދުއްޖަކުން ފެންނާނެހެ؟

ބަޔަކާގެކާން ފެންއާރުމައް އުތުރާ ތަރެއް،

އެދިގެން އެއަށް ދިއުމަށް މުސާފިރު ތެރިވިތަސް،

ތެދުވާ ފަދައިން ފައިދަރުވެފައިވާ ވިސަތަކެއް.

.112

ޤާއިމުވެގެން ނުދަނީސް ވަގުތު އަންނާނެހޭ؟
ޝާއިރުންނާ މަޖުލިސަކު ނަގައި ފޮރުވަން އަޅައި،
ގާޒީ އެހެން އެއްޗެއް ލިބަން މަޖުބޫރުކުރަން،
ނުހީ ގަޑިއްޔާހައް އެޅި ފެށިލަން ކަމެއް.

.113

ކުޅަދާނަވާނޭ މަދެން ބީލަތްހަދަން؟
ތޫނުގެ ނިޒާމު ރޫގައި އެހެން ފުރަކަތް ޖަހަން،
އެއްވެސް ބެހެއް މުގުރައިނުލައި ރޯވައިލުމަކު،
ހިތްތައް އެތައްގަޑިއިން ވުޖޫދު ބިނާކުރަން.

.114

އިރުގައި ދުރުން އުދަވީ ހަނދޫ އާރީ އަލުން،
ކިތަކެއް ފަހަރު ގެއްލިފަ އަލުން އުދަވެއްޖެހޭ؟
ފުރިހަމަވަމުން ކުންނަން އަރައި ނިވި ހުލިވޭ،
ކިތަކެއް ދެރުން ވަންދެން އަރައި އާއްސޭނޭ؟

.115

ސާޤީ! ތިބާ ދާއިރު އަރައި ހަނދު ދާ ފަދައިން،

މިތުރުން އުފާކުރިހައި ބަޔީގާތަކު މަތިން،

ވާސިލުވުމުން މަޖިލިސް މަހުން ކުރި ތަންތަނަށް،

ޢާއްސައިލުމަށް އެދެވޭ ޝަރާބުގެ ތަރިތަރިން.

.116

ހިތުގައި މި ވާ ރިހުމަށް ދަވާއެއް ނުލިބޭނީސް،

މި ތަނުން ފުރައިގެން ދާން ޖެހިއްޖެއް އަދު މަރަށް،

އެއްވެސް ކަމެއް ހަމަ ސާފުކޮށް އެނގުމުގެ ކުރިން،

ދާއިތުވެގެން އުމުރާއި ބަހާތު މާޒީ ތެރަށް.

.117

ގެއްލިވި ދުވަހު ހަޔާތުން ވުޖޫދަށް ގެންނަވައި،

ހުރި ނަމަ އިޚާރުގެ ބަސްރަތަށް ކުއްތަންވެގެން،

ފޯރެއްވުމަށް އެދި ދެންނެވީ ނަން މަގޭ،

މި ވުޖޫދުގައި ތައްވާނަހި ހަޔާތުން ތެރޭން.

118.

ދުނި ޗޫރި ފިޔުވައިދިޔަން މަޖާ މިތުރަން ބުނަން،

ފަހު ވަގުތަކަން، ހިނގަމުން މިދާ ހިނދުކޮޅު ވިދާސް،

އިހުގައި އުޅުން އެކުވެރިޔާ ހީކޮންތަކުން،

އެދެމާ ހަނދާންކޮށްލައިއުޅެން، ފެންނަން ނެތަސް.

119.

ޝަރުބަތު ތަރިން ކުޅަ ކޮވަރެއް އެދިގެން ވަޑާ،

މަރުވެއްޖެނަމަ އިނަބުގެ ރަބީޔުން ހިށުވާ،

މާބިސްކަދުރު ފަތުގައި އަޔާ ކަންފައި ކަފުން،

ބުސްތާންތެރިން އަޅުމަށް ކަށްއަގައި ވަޅުލާ.

120.

އެދެމާ މަޖާ ކަންހަރި ވުމަށް ކަންވަލުތެރޭ،

މާބިސްކަދުރު ވެލު މޫ ހިނގާ ފަސްވަނަޖެހޭ،

އިމާންކަމާއި ތަޤުވާގެ އަހުލުން ފަންބުވާ،

ޖަޖުބާތުހުރި ދެފައި ނުވާނެ މަޖާރު ތެރޭ.

·121

ދޭބިސްވަކަށުރު ކޮނިން އޫރޭ ފަދަ ކަރުނައިން،

ކޮޅާފަމުން ސަވިލެއް ދެމޫނުހުރޭ ފަހުން؟

ޝަރުބަތު ހިފައިގެން ގޫސް ތަޙީޤުގެ ތަރިތަކުން،

އޫސަވިލަރޭނަހަނާ ޝަރުބާގެ ހާލަތުން؟

·122

ޝަރުބަތު ތަރިން ފެންދޫރު ވިސްނާއި ގަސްތަކަށް،

ކަށްވަޅު މަތީ ހެދިފޮޅުމުންދާ މަޖުމަޖުން،

ފަހު، ވާނެތޯ މާގަސްތަކަށް ކަށްވަޅި މަގޭ!

ފެންނާނެ ހާލަތަކީ މަނާ އޫރުން ތަނުން!!!

"ތަމާމް"

ބައެއް ތަޢުރީފާއި މާނަ:

1. ދިރާސިއްޔާތު: ހަމަރު ގެންގުޅުއްވާފައިވާ މައްޗަށް އުނގެނިގެން ގެންބައިތުގެ ގޮތެއް.
2. (2) ޚާނަތު: ޚާނަތު (حَانَة) ގެ ތަރުޖަމާ ޚާނައަކީ، "ޝަރާބު" އާއި "ބަނގުރާ"

ވިއްކާ ޝަރާބު" ތަން. އެތަނަކީ "ޚަމްރުތު" އާއި "ޚާނު" ވެސް ކިޔައެވެ.

ޚާނަތަކީ އާންމު ތަނެވެ. އޭގެ އަސްލަކީ ފާރިސީ ބަހުގެ "ޚާނާ" ކަލިމަ

ބައެއް މަސްދަރުތަކުގައި ވެއެވެ. ދިރާސިއްޔާތު ފަރަ ސޫފީ ގެންތަކުގައި

"ބާނގާ" އިން މުރާދު ކުރަނީ އިލާހީ މަޢުރިފަތެވެ.

3. (4) ނިރޫޒު އިދު: ފާރިސީންގެ ގޮތުގައި އާ އަހަރު ފެށޭ ދުވަސް. އެއީ

ބަހާރު މޫސުމުގެ ފުރަތަމަ ދުވަހެވެ.

4. (5) މޫސާ: ސަލާމްފުޅުއްވި މޫސާގެ ނަން. އުސްތާދުންގެ ގޮތުގައި

ބަދުވައިދިމަލި، ބަހާރު މޫސުމުގައި ފޮޅޭ ހުދު މާތަކަށް އޮތް ތަޝްބީހެކެވެ.

5. (5) ޢީސާ: ސަލާމްފުޅުއްވި ޢީސާގެ ނަން. އުސްތާދުންގެ ނަބީފުޅަކީ، މާތް ﷲ

ގެ އިރާދަފުޅުން، ދިރުން ބާކިކުރެއްވުމުގެ އެއްކަލަ ކުރުގައި ވިއެވެ.

އުސްތާދުންގެ މާތް ނަބީފުޅަކީ، ދިރުމާއި ބަރަކާތުގެ އުފާވެރިކަމަށް އޮތް

ތަޝްބީހެކެވެ.

6. (6) އިރަމް: އިރާނާގައި އެކަށް ތަޖުރިބާއިން ސަރަޙައްދެއް. ބުނެވޭ ގޮތުގައި

އެ ސަރަހައްދު ބިނާކުރީ ޝައްދާދު ބިން އާދެވެ. ތަނާއި ރީތިކަމާއި އަޅުބޮޑު

ޖަވާހިރުމަހަލުން، އާނާ އެ ސަލަރު ބިނާކުރި ދުނިޔެމަތީގައިވާ ސުވަރުގޭގެ ގޮތުގައި ކަމަށް ވެސް ބުނެވެއެވެ.

7. (6) ޖަމްޝީދު: ފާރިސީންގެ ފުރާނަވާހަކަތަކުގައިވާ އެންމެ ހައިބަތްތެރި ރަސްގެފާނު. ހަމަ އުޅޭ ރަމްޒުކޮށްދޭ ހަމަ އުފެއްދެވިޔޭ ދީ ތަރުޖަމާ އާނާ ގަސްދުގެން ކަމަށް ބުނެވެއެވެ.

8. (8) ހާތިމު ތައިއްޔާ: ސަޚާވާތްތެރިކަމާއި ހާތިމުގެ ނަން. އެކަލޭގެ ނަމަކީ ޢަދުލު ރިވެތިކަމަށް މަޝްހޫރު ޢަރަބިބޭކަލެކެވެ.

9. (8) މަޖްމޫދު: ޖަމްޝީދަށް ކިޔާ ނަމެއް.

10. (8) ފަހުލަވީ: ފާރިސީންގެ އިރުގެ ފަހުލަވީބަހެއް. (بَهْلَوِي)، (Pehlevi).

11. (8) މިޖްމަރު: ދުންމާރި ނުވަތަ ރަގުފޫދާ އަސް.

12. (9) ރަހާ: ފާރަވުގެ މަތިން ލާ ފާރަވެއް.

13. (9) އުފުޤު: އުދަރެހެސް.

14. (10) ބާބިލް: ޤަދީމީ ޖަމާނުގައި އިރާޤުގައި އޮތުން ބާބިލީންގެ ވެރިކަން. އެއީ، އަލްޙަފީޒާ ސުލްޠާނުގެ 102 ވަނަ ރުބާޢިއްޔާގައި ބާބިލްއާއި ނަންކިޔަވާފައިވާ ހަރުގާއި މާރުތު އުޅުނު ސަރަހަދެވެ. ބަދުއާބީ ވެރިކަން ކުރީ އެ ރަށުގައެވެ.

15. (10) ނައިޝާބޫރު: އުމަރު ޚައްޔާމުގެ އުފަންސަރަހަދު. ޢަރަބި ބަހުން އެ ސަރަހަދަށް "ނައިސާބޫރު" އާއި "ނީސާބޫރު" ކިޔައެވެ. ފާރިސީ ބަހުން ކިޔަނީ

"ނޭޝާބޫރު" (Neyshabour) އެވެ. އެއީ، އޭރު ފާރިސްކަރައިގެ ޚުރާސާނުގެ ވެރިރަށެވެ. ވިޔަފާރިއާއި ބިނާއަޅުމުގެ ގޮތުން ކުރިއަރާފައިވާ ސަރަހައްދެކެވެ. މަޝްހޫރު އުމަރު ޝާއިރުންނާއި އެ ސަރަހައްދުން އުފެދިފައި ވެއެވެ. އޭގެތެރޭގައި، އަލްފިރުދައުސީ އާއި، ފަރީދުއްދީނުލް ޢައްޠާރާއި، ޖަލާލުއްދީނުއްރޫމީ ފަދަ ޝާއިރުން ހިމެނިވަޑައިގަންނަވައެވެ.

16· (13) ކައިޤުބާދު: ފާރިސީންގެ ވާހަކަތަކުގައި ބަޔާންކުރާ ރަސްކަލެއް.

17· (13) ކައިޚުސްރޫ: ފާރިސީންގެ ރަސްކަލުން އުފެއްދި މުއައްސިސް.

18· (13) ޖަމް: ފާރިސީންގެ އިހުގެ ހިތްވަރުގަދަ ބަޠަލެއް.

19· (13) ރުސްތުމް: ފާރިސީންގެ ބަޠަލެއް. އޭނާއަކީ، ޖަމްގެ ދަރިއެކެވެ. އޭނާއަކީ ފާރިސީންގެ ހިތްވަރުގެ ގޮތުގައި ބެލެވެއެވެ.

20· (13) ނަޢަރާކުރުން: އެތެރެހަރީގައި ރުޅިވެރިކަން ކުރިގޮތުން. ހަޤީޤަތުން.

21· (13) ބާތިލު: ދިރިތި ކަލަން މަޝްހޫރު ބާތިލްއާޖީ.

22· (14) މަޙްމޫދު ސުލްޠާން: (971-1029 މ.) ޣަޒްނަވީންގެ އެންމެ ކައިބަވި ސުލްޠާން މަޙްމޫދުލް ޣަޒްނަވީ.

23· (21) ބަހްރާމް: (420-438 މ.) ފާރިސްކަރައިގެ ރަސްކަލެއް. އޭނާއަކީ، ހިތްވަރުގަދަކަމާއި ވަތްޕިރާމުރު ސިޔާސަތުކުރުމަށް މަޝްހޫރު މީހެކެވެ. އޭނާގެ ހަތް ގަނޑުވަރު ވިއެވެ. އެއިން ކޮންމެ ގަނޑުވަރަކަށް ވަކި ކުލައެއް ވިއެވެ.

އެއިން ކޮންމެ ގަނޑުވަރެއްގައި އޭނާގެ އަނށްބަކު ވިއެވެ. ކޮންމެ ގަނޑުވަރެއްގައި އޭނާ ހޭދަކުރާ ރޭގައި، އެ ގަނޑުވަރެއްގައި އިންނަ އަނބިމީހާ އޭނާއަށް ވާހަކަ ކިޔައިދެއެވެ. އެއިން ތިން ގަނޑުވަރުގެ ވީރާނާވެފައިވާ ބައިތައް މިޒަމާނާ ހަމައަށް ވާސިލްވެފައި ވެއެވެ. އަދި އޭނާ ވަޒީރުމާއެއް ސިޔާސަތުކުރަން އުޅެނިތޯ ގެއްލި ހެޔޮކުރެވި ބިން މިހާރުވެސް އެނގެން އެބައޮތް ކަމަށް ބުނެވެއެވެ.

24. (36) ޖުހަނަމު: އިރަވަނީޖާމުގައި ހިމެނޭ ހަވަނަ (އިރުގައި ހަތްވަނަ) ދަރަހަ.

25. (37) ހިޖާބު: ފަރުދާ.

26. (43) ހައްޖާޖު: ޢިރާޤައި ވެރިން މުދި ކަންވާމު ހަދާ މީހާ.

27. (46) މުޙައްދަސް: ނަފްސު އެއަށް އިޙްތިރާމްކުރާ، ހައިބަތުތެރި، އަދި ބަރަކާތް ލައްވާފައިވާ އެއްޗެއް ނުވަތަ ތަނެއް.

28. (49) ސާޤީ: ޝަރުބަތު ގެނެސްދޭ މީހާ.

29. (49) ކޫޒާ: ފެން ބުއިމަށްޓަކައި މަށިން ހަދާފައިވާ އުފައްދަނު ޖީ ކަންވާރެއް.

30. (52) ޢުމަރު ޚައްޔާމު: (1038-1123 މ.) ނިޝާޕޫރުން އަބުލްފަތުޙު ޢުމަރު އިބްނު އިބްރާހިމު އަލްޚައްޔާމު. ޚައްޔާމަކީ، ރުބާޢިއްޔާތުގެ އަބްޔާތު ނިސްބަތްވާ ޝާޢިރެވެ. މުސްލިމު ޢާލިމުންގެ ތެރެއިން ފުންނާބުއުސް އިލްމުވެރިއެއް

ޢާލިމެކެވެ. ފިލޯސަފަރެކެވެ. އޭނާއަކީ، ދުންޔަވީ އުލޫމުތަކާއި ދީނީ އިލްމުތަކުގެ ބިޔަ ކަނޑެއް ކަމަށް ސިފަކުރެވެއެވެ. ހިސާބު އިލްމާއި ފަލަކީ އިލްމުގައި އޭނާއަށް ވަރަށް ބޮޑު ޝުހުރަތެއް ލިބިފައި ވެއެވެ. އަލްޖަބަރު ނުވަތަ އަލްޖެބްރާއަށް އަގުހުރި ހިދުމަތްތަކެއް ކުރެއްވިއެވެ. ތެވަނަ ވަނަ ދަރަޖައިގެ މުޢާދަލާތައް ޙައްލުކުރެއްވިއެވެ. އޭނާއަށް "ޙުއްޖަތުލްއިސްލާމް" ގެ ލަޤަބު ދީފައި ވެއެވެ. ހުޅަނގުގައި އޭނާގެ ޝުހުރަތު އާފާޤުތަކަށް އުފެދިފައިވަނީ ރުބާޢިއްޔާތުންނެވެ.

ހިސާބު އިލްމުގައި އެންމެ ފުރަތަމަ (شيء) "ޝައިއު" ބޭނުންކުރެއްވީ އޭނާއެވެ. އެއީ ނޭނގޭ އަދަދު ތަމްޘީލުކުރުމަށެވެ. ޕުރުތުގާލު ބަހުން (شَيءُ) ތަރުޖަމާކުރެވުނީ (Xay) ގެ ގޮތުގައެވެ. އެއަށްފަހު އޭގެ ފުރަތަމަ އަކުރު ކަމުގައިވާ (x) ބޭނުންކުރެވެން ފެށުނެވެ.

އުމަރު ހައްޔާމު، ދުނިޔޭގެ އަލިކަން ދެކެވަޑައިގެންނެވި ތާރީޚާއި ނިޔާވި ޚިލާފުވެފައި ވެއެވެ. ބައެއް މަސްދަރުތަކެއް ބުނާ ގޮތުގައި އޭނާ ދުނިޔޭގެ އަލިކަން ދެކެވަޑައިގެންނެވީ، 1025 ވަނަ އަހަރާއި 1050 ވަނަ އަހަރާ ދެމެދުގައެވެ. ބައެއް މަސްދަރުތަކެއް ބުނާ ގޮތުގައި އޭނާ ދުނިޔޭގެ އަލިކަން ދެކެވަޑައިގެންނެވީ، 1038 ވަނަ އަހަރާއި 1048 ވަނަ އަހަރާ ދެމެދުގައެވެ.

31. (52) ނަފްސު: ނޫރާ.

32· (59) ޢަރީފު: ފާރިސީންގެ ސަވާރުގަތުމުގައި މާތް الله ގެ އެއްކަލާނގެކަމަށް ހެކިދެއްކާ ރަސްމީގެއެވެ.

33· (70) ބާރަހަކަރި: އުމަރު ހައްޠާބުގެ އުމުރުފުރުން ފާއިތުވިއިރު ހަތްދިހަ ދިހައަހަރު. ރިވާޔަތްތަކުގެ ބެހޭ ވާހަކަތަކާއި، މި ޢަދަދަށް، އިސްލާމީ އުންމަތް ބަޔަކު ބެހިގެންދާ ބައިވަރުގެ ޢަދަދުތަކެއް ދުވަހާ ފަހަރު ގިނަކަން ގެންގުޅެއި ވެއްޖެ. އެހެންނަސް އެއީ މަދުބޮޑު ވަރުގަދަކަމެއް ނުންނާނެ.

34· (85) ޤުރާނީ: އަސްލަމީގައި ވިޔެ، އަސާސަކާއި، ބަޔަކުކަން ކުރުން ފާރިސީ ކުރިމަތިވި. މިޢާރާތުގެ ގޮތުގެ އަސްލަކީ މި ކުރިމަތިވެ. އިންގިރޭސިން މި ކުރިމަތި ލިބިގަތީ ފާރިސީންގެ ކިބައިންނެވެ.

35· (106) ޤާމޫ: ކުރިންބައިމުގައި ބޯޓުންކުރާ ހަނގާވިއެވެ.

36· (111) މުސާފިރު: ދަތުރުވެރިޔާ.

37· ބަޔާން: "ފިރިހަމަކާށު ނިމުނީ" ނުވަތަ "ފިރިހަމަވެއްޖެ". މިއީ ރިވާޔަތްތައް ނިމުނުކަން އަންގައިދީފައި ބޭނުންކުރާ ޖުމްލެކެވެ.

◇◇◇◇

ތަރުޖަމާނުގެ ބައެއް އުފެއްދުން:
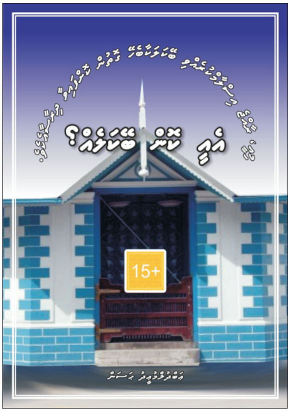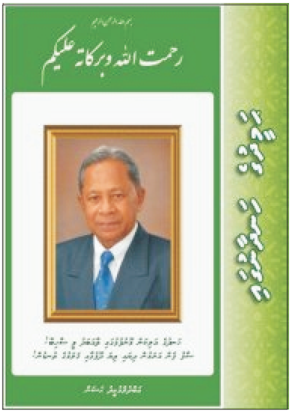
1. ސުވަރުގޭގެ ހިޔަލުގައި
2. ޖަމާލީ ނަން
3. ބަލީދުގެ ގަސްދާނުގައި
4. އެދި ކޮން ބޭކަލެއް
5. އަރަބި ޚިއުމުގެ ފަންނު
6. ތަރަށާނިއްދާތު 1
7. ބަރުތު އިމަޖައްޚާގެ ބަންޖެހި
8. އަރުޝިފުކުރުމަށް ނަޒަރެއް
9. ސަރަކަ 1
10. ސަރަކަ 2
11. ސަރަކަ 3
12. އޮނިގަނޑުގެ ފަރުމާ
13. އުޚުއްވީ ވާހަކަ ސިލްސިލާ
14. ސޫރަތްތަކުގެ ނަސްތަކުގެ މާނަ
15. މަހަރު އިމަޖައްޚާ
16. އަދިވެސް ކިބަލްދެ ފޮތެއް